

Забаренко А.Ю.

здобувачка вищої освіти

Беляєва В.В.

здобувачка вищої освіти

Шарова Т.М.

доктор філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

**КАТЕГОРІЯ «СВІЙ/ЧУЖИЙ» У СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ
(на прикладі творів Дзвінки Матіяш
та Катерини Бабкіної)**

***Анотація.** У статті представлено особливості творів сучасних українських письменниць Дзвінки Матіяш «Марта з вулиці Святого Миколая» та Катерини Бабкіної «Гарбузовий рік». З'ясовуються категорії «свій/чужий» у сучасних художніх текстах та робиться акцент на темі інклюзії в художній літературі XXI століття.*

***Ключові слова:** категорії «свій/чужий», інклюзія, художній простір, проблематика, суспільство, література.*

***Zabarenko A., Belyaeva V., Sharova T. Category «One's Own/Alien» in Modern Artistic Texts (on the Example of Works by Dzvinka Matiyash and Katherina Babkina).** The article presents the peculiarities of the works of modern Ukrainian writers Dzvinka Matiyash «Martha from St. Nicholas Street» and Kateryna Babkina «Pumpkin Year». The categories of «one's own/alien» in contemporary literary texts are clarified and the emphasis is on the topic of inclusion in the fiction of the XXI century.*

***Key words:** categories «one's own/alien», inclusion, artistic space, issues, society, literature.*

Інклюзія є одним із пріоритетних напрямів сучасних досліджень. Науковці звертають увагу на її втілення у літературі, живописі та кіно. Яскевич О. зазначає, що «виокремлено три фази розвитку суспільства. Спочатку йде сегрегація, тобто чітке розділення здорових та розумних з «ними», що живуть у будинках-інтернатах. Наступним етапом є інтеграція, у яку закладено принципи рівності прав людини, зокрема щодо доступності

якісної освіти. І вже потім інклюзія, що передбачає прагнення суспільства адаптовуватися під індивідуальні потреби людей» [6].

Сучасні дослідники [5] акцентують увагу на тому, що література на тему інклюзії цікава не лише дітям, а й дорослим людям, оскільки має на меті закликати до розуміння інших, незвичайних людей в суспільстві. Тут не повинно виникати певне співчуття. Має спрацьовувати реакція, яка покликана на допомогу, збереження гарних стосунків та швидку адаптацію в соціумі.

У нашому дослідженні робимо спробу проаналізувати категорії «свій/чужий» у художньому тексті на прикладі творів Дзвінки Матіяш «Марта з вулиці Святого Миколая» та Катерини Бабкіної «Гарбузовий рік». Письменниці дуже тонко відчули аспект інклюзії та майстерно описати героїв крізь призму концепції «свого/чужого». Хоча жінки й надихалися реальними історіями перед написанням книжок, вони змогли створити свої повісті особистісними найбільшою мірою в тому, що відобразили духовні складними їх особистостей. Через своїх персонажів жінки відкрили публіці новий погляд на сприйняття людей з особливими освітніми потребами.

Катерина Бабкіна у інтерв'ю розповіла про своє джерело натхнення: «Одного разу до мене на курс, який відбувався у Дніпрі два чи три роки тому, прийшла дівчинка Таня, яка сиділа у шапці. <...> До кінця першого дня всім стало зрозуміло, що Таня хворіє на рак, тільки після курсу «хімії». І вона не знає, чи є в неї майбутнє і чи вона видужає. Але вона все одно прийшла на цей курс. Тоді я зрозуміла, що наше суспільство не здатне до сприйняття того, що існують люди, які потрапляють у важкі ситуації – хворіють, втрачають близьких, отримують інвалідність чи поранення – і життя повертається на 180 градусів і все стає на паузу. Дивлячись на Таню, я зрозуміла, що в дійсності життя не зупиняється. Просто з'являються нові навантаження, але так само залишаються радості, печалі, самореалізація, надії та плани – до останньої секунди. Зненацька мені закортіло, щоб про це дізнався увесь світ, що люди залишаються людьми, і вади не заступають їх справжніх облич, не змінюють імена, можливості, бажання» [3].

У творі Дзвінки Матіяш «Марта з вулиці Святого Миколая» за допомогою таланту Марти до малювання ми маємо змогу поліаспектно розкрити образ Поліни. «Поліна не схожа на бабусь моїх однокласників. Ніхто з них не фарбує волосся у рудий колір. І не гасає по квартирі в інвалідному кріслі на шаленій швидкості. Бабусі моїх однокласників ходять своїми ногами, але Поліна жвавіша за всіх них, разом взятих» [1]. Зокрема, це проявляється у її триптиху ноги. «Найголовніше у цьому триптиху – це хворі ноги жінки на інвалідному візку, яка не може ходити боса по траві. І

по піску й по асфальту теж. Бо не може ходити взагалі. І навіть босими пальцями ворушити не може, тому що вона їх не відчуває» [1].

На глибоке переконання Марти, живопис треба відчувати всією душею, щоб різнокольорові фарби заповнили весь внутрішній світ. Її сприйняття і розуміння мистецтва є глибоким, вираженим та дійсно професійним. У творі малювання стає домінуючим засобом передачі найтонших порухів душі Марти. За допомогою живопису дівчинка передає свій настрій, своє напруження. Ця форма мистецтва має свою мову, зрозумілу тонкій душевній організації дівчинки. «Часом у мене таке буває: не можу знайти слів, щоб висловити головне. Я могла би намалювати у зошиті гранатове дерево і під ним оту дівчинку, що тягнеться до стиглого граната» [1]. Таке розуміння взаємозв'язку живопису й особистості дівчина проєктує на зовнішній світ, у якому Поліна є чужою. Але ці картини покликані змінити цю ситуацію на протилежну. Хоча Поліна і страждає від того, що не може ходити, – це не перешкоджає їй бути своєю в очах друзів.

А якщо взяти до прикладу твір Катерини Бабкіної «Гарбузовий рік», то там ми можемо спостерігати несприйняття Андрієм Рената через те, що хлопчик на візку вважає себе метеликом. «Це мій брат, – пролунав сповнений гідності й навіть урочистості голос Дівчинки. Вона повернулася на доріжку й опинилася позаду Хлопчика. – Він – метелик.

– Як це – метелик? – не повірив Хлопчик.

– А так. Мій брат – метелик, – повторила, як відрізала, Дівчинка» [4, с. 17]. А от його сестра Настя навпаки повністю підтримує Рената у його прагненнях. Але якщо ми звернемо увагу на розвиток сюжету, то можемо помітити перехід Рената із категорії «чужий» до категорії «свій» у ставленні до нього Гарбуза і Грача. «– А бачиш? – сказав Гарбузові Грак.

– Бачу, – погодився Гарбуз. – Справді метелик» [4, с. 21]. Ця еволюція світосприйняття відбувається завдяки більш глибокому розумінню психології героя. Особливість Рената полягає в тому, що він схожий на метелика і цим він відрізняється від інших. «Довга Ренатова тіль, що вліво оберта лягла на стіну, мала за спиною овальні крила, напівпрозорі, з прожилками. Верхні секції крил були більші, нижні менші, як у справжнього метелика. Ренат підняв руку – і тіль хлопчика-метелика зі стіни помахала Дівчинці й Хлопчику» [4, с. 21]. Своєю відмінністю він нарікає себе на перебування у категорії «чужий» майже для всіх.

Письменниця за допомогою мешканців садиби та овочів подала цікаву історію неприйняття людини з фізичними вадами, у нашому випадку це – Ренат на інвалідному візку. Він фрагментарно з'являється у тексті з метою підсилення інакшої особистості, не такої, як усі [2].

Також хочемо зазначити, що надважливу роль у сприйнятті суспільством героїв відіграє інфраструктура. Непристосованість сучасних міст для вільного пересування на візках унеможливує комунікацію людей з особливими освітніми потребами з іншими. Це і відмежовує їх у категорію «чужих». Поліна і Ренат відчують себе відрізаними від світу. Проте не втрачають оптимізму та надії на краще. У цьому їм допомагають друзі, які завжди придуть на допомогу в потрібну хвилину.

Власні дослідження у вигляді постера нами представлено нижче:

Отже, проаналізувавши категорії «свій/чужий» у творах Дзвінки Матіяш «Марта з вулиці Святого Миколая» та Катерини Бабкіної «Гарбузовий рік», ми дійшли висновку, що головні герої є «своїми» для друзів та родини і все ще залишаються «чужими» для суспільства. Важливими засобами характеротворення виступають мистецтво та уява. Адже саме крізь їх призму авторки акцентують увагу на зміні сприйняття героїв. І це стає відправною точкою розуміння філософії і життя.

Література

1. Анотація до твору Дзвінки Матіяш «Марта з вулиці Святого Миколая»
 URL: <https://starylev.com.ua/marta-z-vulyci-svyatogo-mykolaya> (дата звернення 21.03.2021).

2. Анотація до твору Катерини Бабкіної «Гарбузовий рік» URL: <https://starylev.com.ua/garbuzovu-rik> (дата звернення 21.03.2021).
3. Бабкіна К. «Ми всі носимо великий багаж болю». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38081414> (дата звернення 21.03.2021).
4. Бабкіна К. Гарбузовий рік. Львів : Видавництво Старого Лева. 2015. 49 с.
5. Шаров С.В., Шарова Т.М. Художній простір на тему інклюзії як засіб соціалізації в суспільстві. Пріоритетні напрямки розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (9-10 серпня 2019 р., м. Одеса). 2019. С. 112–115.
6. Яскевич О. Свій серед своїх: п'ять принципів інклюзивного суспільства. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2020/just-like-you--5-principles-of-inclusive-society.html>. (дата звернення 21.03.2021).

Кардашова Н.Г.

викладач української мови та літератури

Романюта Д.

учениця 110 групи

Бурцева Я.

учениця 309 групи

ДНЗ «Мелітопольське вище професійне училище»

**«БАТЬКІВЩИНА – ТЕ, ЩО ЛЮБИШ І ЧЕРЕЗ ЩО СТРАЖДАЄШ»
(«Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» І. Роздобудько)**

Анотація. У статті подано прочитання твору І. Роздобудько в аспекті розкриття письменницею теми еміграції українців. Визначено, що в романі акцентовано увагу на особливостях адаптації та збереження мігрантами свого Я в умовах чужої культури.

Ключові слова: роман у новелах, еміграція, своя/чужа культура, особистість, ілюзія.

Kardashova N., Romaniuta D. «A Fatherland is what You Love and for what You Suffer» («I Know that You Know, that I Know» by I. Rozdobudko). The article presents a studying of I. Rozdobudko's work in the aspect of the writer's disclosure of the topic of emigration of Ukrainians. It is determined that